

Обставини справи

Справа стосувалася відмови у визнанні наявності родинного зв'язку між заявницями М. та А. і Х. Дитина Х була народжена за допомогою сурогатного материнства в США, проте жодна з перших двох заявниць не була біологічно пов'язана з дитиною. Вони не були визнані батьками дитини в Ісландії, де сурогатне материнство є незаконним.

Заява від імені третього заявника (Х) була подана його законним опікуном М.

Заявниці в цій справі є одруженою парою, яка з допомогою агентства з надання послуг сурогатного материнства в США мала намір стати батьками дитини, народженої завдяки гестаційному сурогатному материнству. Третій заявник народився за допомогою цієї процедури в штаті Каліфорнія у 2013 році. Повернувшись до Ісландії після спливу трьох тижнів з моменту народження дитини, перша та друга заявниці звернулися до національного реєстру з проханням про реєстрацію третього заявника як громадянина Ісландії та їхнього сина. Після подачі запитів заявниці надали документи про те, що третій заявник народився за допомогою сурогатного материнства і сурогатна мати відмовилася від своїх прав на дитину.

Проте 18 червня 2013 року Національний реєстр Ісландії відмовив у реєстрації Х. Він вказав, що дитина була народжена в США сурогатною матір'ю, яка мала громадянство США, а тому Х автоматичного права на набуття громадянства Ісландії не має. Оскільки Х в Ісландії вважався неповнолітньою дитиною без супроводу, органи влади помістили його під опіку, проте передали двом заявницям.

Оскаржене рішення Національного реєстру Ісландії підтримало Міністерство внутрішніх справ, зокрема посилаючись на відсутність в національному законодавстві підстав для надання дитині громадянства. Заявниці оскаржили це рішення до судів. Тим часом, Х було надано громадянство Ісландії на основі нещодавно ухваленого Закону № 128/2015 про надання громадянства. Проте двоє заявниць не були зареєстровані його батьками.

Дві заявниці звернулись із заявою про усиновлення Х, проте розгляд цієї заяви було відкладено у зв'язку з триваючим провадженням із визнання батьківства. Однак у травні 2015 року пара розлучилася, і в подальшому вони відкликали свою заяву про усиновлення, оскільки більше не мали права на спільне усиновлення.

2 березня 2016 року Округний суд відхилив скаргу заявниць про скасування рішення Міністерства та Національного реєстру Ісландії про відмову в реєстрації першої і другої заявниць як батьків третього заявника. Він установив, що в Ісландії матір'ю має бути біологічна мати і що за цих обставин органи влади не були зобов'язані визнавати заявниць батьками згідно з іноземним свідоцтвом про народження дитини. Суд вказав, що втручання у право на повагу до приватного і сімейного життя третього заявника було необхідним для

захисту моралі та прав інших, особливо з урахуванням заборони сурогатного материнства в Ісландії.

Заявниці оскаржили це рішення до Верховного суду. Цей суд 30 березня 2017 року підтримав рішення за винятком того, що на відміну від Окружного суду він установив, що жодного «сімейного життя», в розумінні усталеної практики Суду, на час ухвалення Національним реєстром Ісландії свого рішення між заявниками не було. Суд дійшов висновку, що дії органів влади відповідали Конституції.

Після розлучення пари X перебував під постійною опікою першої заявниці та її партнера/ки, проте друга заявниця разом зі своїм новим партнером/кою мали такий самий доступ до дитини. Пані М. продовжує бути законним опікуном дитини.

Посилаючись на статтю 8 Конвенції та статтю 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 8 Конвенції, заявниці скаржилися, зокрема, що відмова органів влади в реєстрації першої і другої заявниць як батьків третього заявника становила втручання у їхні права.

Оцінка Суду

По-перше, Суд з'ясував, чи такі відносини в цій справі рівноцінні «сімейному життю» на час подій у справі і, зокрема, на час ухвалення Верховним судом свого рішення. ЄСПЛ відзначив, що сурогатне материнство на території Ісландії було незаконним і що за національним законодавством може бути визнана матір'ю жінка, яка народила дитину.

Водночас не можна ігнорувати того факту, що X з моменту свого народження безперервно перебував під опікою першої і другої заявниць. Дві заявниці вказували, що вони стали батьками X і що Уряд не оскаржував якості їхнього зв'язку. ЄСПЛ дійшов висновку, що між заявницями мало місце «сімейне життя».

Як відзначив ЄСПЛ, Верховний суд на основі відповідного національного законодавства дійшов висновку, що заявниці Ф. та А. не народжували X і жодна з них не може вважатися його матір'ю. ЄСПЛ не вбачив підстав для визнання цього тлумачення свавільним чи необґрунтованим. Він дійшов висновку, що відмова у визнанні двох заявниць батьками X мала достатню правову основу.

Стосовно необхідності заходу в демократичному суспільстві Суд урахував дискреційні повноваження («свобода розсуду»), надані державам у цій сфері, і що фактична реалізація сімейного життя в цій конкретній справі не була перервана. Навпаки, органи влади вжили заходів з передачі на виховання заявницям третього заявника, і, як вбачається, можливість спільного усиновлення третього заявника зберігалася для них до їхнього розлучення. Органи влади також надали X громадянство.

З урахуванням і відсутності фактичних і практичних перешкод у реалізації сімейного життя й ужитих державою-відповідачем заходів для врегулювання і забезпечення зв'язку між заявниками, Суд дійшов висновку, що невизнання офіційного батьківського зв'язку,

підтверджене рішенням Верховного суду, забезпечило справедливий баланс між правом заявників на повагу до свого сімейного життя та загальними інтересами держави із захисту заборони сурогатного материнства.

Тому право заявників на повагу до свого сімейного життя порушено не було.

Висновок

Відсутність порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 18 травня 2021 року й набуло статусу остаточного 18 серпня 2021 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.